

GRONDEN TOT ECHTSCHIEDING NAAR NEDERLANDS RECHT *)

door Allard Boudewijn DERICKS

1. In Nederland, net zoals bij ons, heerst nog de overtuiging dat echtscheiding een kwaad is, dat zo lang mogelijk moet tegengewerkt worden.

Meer nog dan bij ons wordt de echtscheiding er slechts als sanktie voor schuld aanvaard. De echtscheiding wordt er alleen maar toegestaan op grond van bepaalde feiten. Feiten die dan gepleegd werden door één van beide echtgenoten of door beiden. Dit brengt met zich mee dat altijd één van beide echtgenoten als schuldige uit het proces treedt (ofwel beiden bij echtscheiding op vordering van beide echtgenoten). Deze vaststelling, dat één van beide echtgenoten schuld treft, kan diverse gevolgen hebben (alimentatie, kinderen, huwelijksvoordelen, enz ...).

In Nederland kent men de echtscheiding door onderlinge toestemming niet. Zij is er uitdrukkelijk door de wet verboden (art. 160 B.W.). Hiervoor heeft men zijn toevlucht genomen tot de «Grote Leugen», die een voorgewend overspel inhoudt. Maar ook in dit geval volgt nog altijd een sanktie.

In landen zoals Engeland en Duitsland werd de opvatting «echtscheiding als sanktie» niet langer weerhouden. Het maatschappijbeeld is inderdaad heel wat veranderd. Men beklemtoont in het huwelijk steeds meer de relatie tussen man en vrouw. Is deze verhouding stuk - het doet er niet toe om welke reden - en is er geen hoop meer op herstel van de band die beiden samenhiel, dan spreekt men van ontwrichting van het huwelijk. Ook in Nederland poogt men het echtscheidingsrecht aan te passen. Zo heeft de Minister van Justitie, Polak, een wetsontwerp ingediend dat als enige grond voor echtscheiding de «duurzame ontwrichting van het huwelijk» aanvaardt.

(*) Dit artikel evenals het volgende, is gebaseerd op een seminariewerk in het kader van het seminarie Familierecht 1969-1970, o.l.v. prof. J. Pauwels en mej. M. Van Look.

2. Daar dit laatste alleen nog maar bestaat als wetsontwerp, bespreek ik eerst het huidige Nederlandse echtscheidingsrecht, zoals het vermeld staat in het nieuw Burgerlijk Wetboek, dat van kracht is geworden op 1 januari 1970. Ook is het hier niet de bedoeling de historische ontwikkeling na te gaan. Het is een gewoon naast elkaar plaatsen van het huidige Nederlandse en Belgische recht. Ook blijft deze vergelijking hier beperkt tot de echtscheidingsgronden, zodat niet uitgebreid wordt over gevolgen en procedure inzake echtscheiding.

Na de bespreking van de huidige toestand volgt nog een kort overzicht van het nieuwe wetsontwerp.

Afd. 1. ECHTSCHEIDING OP GROND VAN BEPAAALDE FEITEN

3. In België ziet men de echtscheiding op grond van bepaalde feiten als een sanktie voor de vrijwillige, erge en beledigende schending van de huwelijksverplichtingen van de echtgenoten. Hetzelfde mag gezegd worden van het Nederlandse recht behalve dan bij een veroordeling wegens misdrijf tot een vrijheidsstraf van vier jaar of langer.

Artikel 161 van het Nederlands Burgerlijk Wetboek bepaalt: «De gronden die een echtscheiding tengevolge kunnen hebben zijn alleen de navolgende:

- a. overspel;
- b. kwaadwillige verlating;
- c. veroordeling wegens misdrijf tot een vrijheidsstraf van vier jaren of langer, na het huwelijk uitgesproken;
- d. zware verwondingen of zodanige mishandelingen door de ene echtgenoot jegens de andere gepleegd, waardoor diens leven in gevaar wordt gebracht of waardoor hem gevaarlijke verwondingen zijn toegebracht.»

Het Belgisch Burgerlijk Wetboek voorziet in de artikels 229 tot 231 de volgende gronden:

- a. overspel gepleegd door de vrouw;
- b. onderhoud van bijzit door de man gepleegd in de gemeenschappelijke woning;
- c. gewelddaden;
- d. mishandelingen;
- e. grove beledigingen.

Uit het naast elkaar stellen van beide wetsartikelen blijkt reeds duidelijk dat de Nederlandse echtscheidingsgronden veel enger zijn dan de onze: vooral de afwezigheid van een zo algemene grond als de «grove beledigingen» is opvallend. Terloops dient hierbij vermeld dat een scheiding van tafel en bed gemakkelijker kan bekomen worden. Naast de hoger

vernoemde gronden kan deze ook aangevraagd worden bij «buitensporigheden, mishandelingen en grove beledigingen» (art. 179, 2 B.W.) en op onderling verzoek (art. 182 B.W.).

A. Overspel

4. Wat natuurlijk meteen opvalt is het feit dat in de Nederlandse wetgeving geen onderscheid gemaakt wordt tussen overspel gepleegd door de vrouw en overspel gepleegd door de man, waar dit wel het geval is in België. Dit onderscheid werd in Nederland reeds in 1838 opgeheven. Dit heeft belangrijke gevolgen. Het is immers zo dat in België de man echtscheiding kan vorderen wanneer zijn vrouw slechts eenmaal overspel gepleegd heeft, terwijl omgekeerd de vrouw dit niet kan. De man moet zijn bijzit in de gemeenschappelijke woning gehouden hebben, d.w.z. een zekere «regelmatigheid» in de verhouding wordt vereist. Het begrip «gemeenschappelijke woning» wordt echter ruim geïnterpreteerd: het is namelijk de plaats waar de vrouw op het vervullen van de huwelijksverplichtingen van haar man aanspraak mag maken en waar zij bijgevolg het recht heeft te komen, als was het zelfs het huis van de bijzit waar de man naar goeddunken verblijft (1). Zo kan ook een hotelkamer waar de man regelmatig verblijft voor gemeenschappelijke woning doorgaan, alhoewel dit soms wordt tegengesproken in de rechtspraak (2).

Iedereen zal het wel met de Nederlandse stellingname eens zijn. Het onderscheid tussen overspel gepleegd door de man en overspel gepleegd door de vrouw doet archaïsch aan en strookt helemaal niet meer met het huidige maatschappijbeeld. Men kan natuurlijk altijd aanvoeren dat er gevallen zijn, waarin omtrent het oordeel over de vraag of in een bepaald geval overspel werd gepleegd, veel verschil van gevoelens bestaat indien het gepleegd werd door de man ofwel door de vrouw, zowel wat betreft het eindoordeel, als wat betreft de motivering van het ingenomen standpunt. Anderzijds kan men hier weer tegenin brengen dat ook de positie van de vrouw op het gebied van de seksualiteit, dank zij allerhande technische middelen, merkkelijk verschoven is, zodat men nog moeilijk kan spreken van verschil in gevoelens. Ook de vrouw kan nu vrij de seksualiteit bedrijven zonder gevaar voor eventuele gevolgen. Vroeger was dit een voorrecht dat alleen de man bezat.

Een vrij recent wetsvoorstel beoogt deze discriminatie ook in België op te heffen (3).

Voor een nuttige vergelijking van het overspel zullen wij dan ook het onderscheid, zoals dat hierboven werd besproken laten voor wat het is en de artikels 229 en 230 van het Belgisch B.W. als een geheel beschouwen.

5. Overspel is geslachtsgemeenschap die men heeft met een andere

(1) Cass., 22 februari 1932, *Pas.*, 1932, I, 179.

Cass., 8 oktober 1945, *Pas.*, 1947, I, 237.

(2) Brussel, 25 februari 1959, *J.T.*, 1959, 599.

(3) Wetsvoorstel BASCOUR, *Parl. Doc., Senaat*, 1968-'69, nr. 178 (5 februari 1969).

dan de huwelijkspartner. Dit veronderstelt vleeselijke gemeenschap. «Hieronder is te verstaan gemeenschap door vereniging van de geslachtsdelen van man en vrouw. Deze is niet aanwezig als het geslachtsdeel van de man slechts in uitwendige aanraking is geweest met dat der vrouw. Het brengen van de mannelijkheid tegen de vrouwelijkheid brengt nog niet een vleeselijke gemeenschap teweeg als voor het plegen van overspel nodig is; ook niet indien daarbij zaaduitstorting plaats heeft» (4). Tot zover een beslissing van de Hoge Raad, die vrijwel overeenstemt met de mening die de Belgische rechtbanken erop nahouden.

6. In beide landen geldt de regel dat overspel slechts dan bestaat als het een handelen is in strijd met de huwelijkstrouw en geschiedt uit eigen vrije wil. Het overspel moet dus gepaard gaan met een beledigend karakter. Zowel de Hoge Raad als het Hof van Cassatie hebben in deze zin uitspraak gedaan. Men mag immers zeggen dat overspel zonder meer altijd beledigend is, tenzij het door de partner uitgelokt, begunstigd of bevolen werd. Nu wordt in deze laatste gevallen geen echtscheiding toegestaan (5).

A contrario mag men hier dan uit afleiden dat de rechtbanken eisen dat overspel schuldig moet zijn en beledigend voor de partner. De Nederlanders zeggen niet expliciet dat het beledigend karakter moet bestaan, maar wel dat een inbreuk op de huwelijkstrouw moet aanwezig zijn. In realiteit komen beide begrippen op hetzelfde neer (6).

7. Melis stelt zich nog de vraag of op grond van wederkerig overspel echtscheiding kan gevorderd worden. Hij is de mening toegedaan dat deze vraag bevestigend moet beantwoord worden, doch geeft hierover geen rechtspraak (7).

In België bestaat hier geen enkele moeilijkheid. De rechtspraak volhardt in haar weigering tot compensatie van de wederkerige schuld. De fout van een der echtgenoten wist de fout van de andere niet uit. Echtscheiding kan tegen beide echtgenoten worden toegestaan (8).

8. Verder lopen in Nederland de meningen betreffende de kunstmatige inseminatie door de vrouw sterk uiteen. Is het zich doen toepassen van kunstmatige inseminatie door een vrouw, buiten het weten of tegen de wil van haar echtgenoot, overspel? En het geven van zaad door een man ter bevruchting van een andere vrouw dan zijn echtgenote? Volgt men formeel de rechtspraak dan moet hierop ontkennend geantwoord worden, want voor overspel is vleeselijke gemeenschap vereist.

(4) Hoge Raad, 23 juni 1950, *N.J.*, 1950, 600.

(5) H.R., 8 januari 1960, *N.J.*, 1960, 135. Naar strekking van art. 161 a B.W. komt een vordering tot echtscheiding niet toe aan degene, wiens echtgenoot met zijn goedvinden vleeselijke gemeenschap met een ander heeft gepleegd.

(6) Zie ook Cass., 24 december 1959, *Pas.*, 1960, I, 485.

(7) MELIS J.C.H., *Ontbinding van het huwelijk, Het nieuwe personen- en familierecht*, Serie Recht en Praktijk, 4 en 4 a, E. Kluijver, Deventer-Antwerpen, 1964-1968, blz. 35.

(8) Luik, 21 december 1888, *Pas.*, 1889, II, 180.

Brussel, 24 september 1958, *Revue de Droit Familial*, 1958-'59, 420.

In België stelt deze vraag zich niet omdat iedereen het erover eens is dat zowel voor overspel als voor onderhoud van bijzit geslachtelijk verkeer is vereist. Wel zou hierbij in België een echtscheiding kunnen worden toegestaan op grond van een «grove belediging». Bij gebrek aan een dergelijke echtscheidingsgrond is men in Nederland wel verplicht zich deze vraag te stellen bij overspel.

9. Het grote onderscheid op het gebied van overspel ligt in het bewijs. In Nederland aanvaardt men de bekentenis van de schuldige echtgenoot als bewijs; zelfs een verstek kan voldoende zijn. Is er geen bekentenis dan bewijst men meestal op grond van een wettelijk vermoeden (9). In België wordt daarentegen in principe een bekentenis van de schuldige niet als bewijs van overspel aanvaard wegens het gevaar voor collusie. Het bewijs kan door alle middelen worden geleverd. Meestal zal echter een strafvonnis voorgelegd worden (Strafwetboek, art. 389). Men zal de feiten laten vaststellen door de onderzoeksrechter.

B. *Levensgevaarlijke mishandeling*

10. «Het leven wordt door een mishandeling in gevaar gebracht, als een mishandeling een zekere kans op overlijden doet ontstaan. Voor het antwoord op de vraag of de ontstane kans groot genoeg is om van een 'in gevaar brengen' in de zin van art. 161 d Ned. B.W. te spreken dienen mede in aanmerking te worden genomen de aan de ene echtgenoot bekende omstandigheden welke invloed op de grootte van die kans hebben - gelijk i.c. de lichamelijke en geestelijke gesteldheid van de ander» (10).

We zien dat in Nederland de verwonding altijd levensgevaarlijk moet zijn. Zo zouden in Nederland meerdere lichte daden niet als grond kunnen dienen terwijl in België het Hof van Cassatie beslist heeft dat deze erg kunnen worden door herhaling (11).

De twee overige gronden tot echtscheiding in Nederland vragen toch een afzonderlijke behandeling. Ze richten zich op een specifieke gebeurtenis en komen als zodanig niet voor in het Belgische recht.

C. *Kwaadwillige verlating*

11. De kwaadwillige verlating (art. 162 B.W.) dient om als echtscheidingsgrond door te kunnen gaan eerst en vooral kwaadwillig te zijn. Dit wil zeggen dat een der echtgenoten zonder wettige oorzaak de plaats van samenwoning verlaat en in zijn weigering om tot de ander terug te keren volhardt. Hieronder is ook begrepen het verstoten van de vrouw door de man

(9) Zie hierover verder nr. 14.

(10) H.R., 13 januari 1967, *N.J.*, 1967, 66.

(11) Cass., 27 januari 1955, *Pas.*, 1955, I, 533.

Lichte mishandelingen kunnen in Nederland echter tot een scheiding van tafel en bed aanleiding geven.

en het haar ontzeggen van het verblijf in de echtelijke woning, alsook het kiezen door de man van een zodanige woning, dat van de vrouw in redelijkheid niet kan worden verwacht dat ook zij daar haar intrek neemt. Ten tweede is vereist dat de verlating een aaneengesloten tijdperk van vijf jaar heeft geduurd. Indien de echtgenoot die de echtelijke woning heeft verlaten, voor het uitspreken der echtscheiding in die woonplaats terugkeert, vervalt de ingestelde vordering. Verlaat hij daarna opnieuw de woning dan zal de andere partner een vordering kunnen instellen na zes maanden (art. 166 B.W.). In België wordt «kwaadwillige verlating» als een grove belediging beschouwd.

D. *Veroordeling tot een vrijheidsstraf*

12. De veroordeling wegens misdrijf tot een vrijheidsstraf van vier jaren of langer, gedurende het huwelijk uitgesproken, of het nu door een Nederlandse dan wel een buitenlandse rechtbank werd uitgeroepen, is ook een grond tot echtscheiding (12). Veroordeling tot de doodstraf daarentegen, is geen grond tot echtscheiding. De grond ligt hier merkwaardig genoeg niet in het onterende karakter van de straf, noch in het begane misdrijf, doch in de daardoor veroorzaakte langdurige scheiding der echtgenoten (13). De eis moet worden ingesteld binnen zes maanden nadat het strafvonnis kracht van gewijsde heeft verkregen. Verleende gratie heft de echtscheidingsgrond niet op. Dit laatste lijkt wel een beetje tegenstrijdig daar de Hoge Raad oordeelt dat de termijn van scheiding en niet de aard van de misdaad van belang is. We kunnen hierbij aanstippen dat deze grond ook een hele tijd bestaan heeft in het Belgisch recht (art. 232 B.W.). Maar hier was het vooral het onterende karakter dat de grond voor echtscheiding uitmaakte; door de afschaffing van de zgn. «onterende straffen» door het S.W.B. van 1867 werd deze grond stilzwijgend opgeheven, door de wet van 15 december 1949 uitdrukkelijk. Indien de veroordeling van de ene partner voor de andere een beledigend karakter heeft, kan bij ons een echtscheiding op grond van art. 231 B.W. bekomen worden.

13. We kunnen dus vaststellen dat in het Nederlandse recht alleen maar rekening wordt gehouden met de fysieke onmogelijkheid om het huwelijksleven nog verder te zetten, dit dan op grond van een fout bij een van beide echtgenoten, zoals de verhouding met een derde (van het andere geslacht), kwaadwillige verlating, veroordeling wegens misdrijf, levensgevaarlijke zware verwondingen of mishandeling. In België is het daarentegen mogelijk ook nog echtscheiding te bekomen wanneer echtgenoten elkaar het leven gewoonweg verzuren door de eer, de naam of het aanzien van de ander in het gedrang te brengen. Hiervoor gelden dan niet alleen opzettelijk gestelde beledigende gedragingen, maar ook alle onrechtstreekse beledigingen van erge aard die als grond voor echtscheiding in aanmerking

(12) H.R., 5 maart 1943, *N.J.*, 203.

(13) H.R., 16 juni 1950, *N.J.*, 634.

komen. Het aanwezig zijn van beide elementen of het vaststellen van de erge aard van de belediging wordt dan overgelaten aan het discretionair oordeel van de feitenrechter, die zulks zelfs ambtshalve moet nagaan.

14. Is het nu werkelijk zo dat twee Noorderburen die met elkaar in het huwelijksbootje gestapt zijn en wier samenleving later een groot fiasco blijkt te zijn, niet uit de echt kunnen scheiden omdat geen van de vier gronden voorhanden zijn? Wettelijk is dit inderdaad zo, maar een juridische kunstgreep biedt hier een oplossing. Het is namelijk wel zo dat de eiser het overspel, op grond waarvan de echtscheiding wordt gevorderd, moet bewijzen. Dit kan gebeuren door de gewone bewijsmiddelen. Meestal echter zal de eiser daarbij aangewezen zijn op vermoedens. In rechterlijke uitspraken werd overspel «vermoed» gepleegd te zijn: door het delen van een bed met een derde, door het overnachten in een hotel in een tweepersoonskamer en meer dergelijke gedragingen. Maar in het algemeen is bekentenis een bewijsmiddel (14). Ook inzake echtscheiding is dat zo sinds een oud arrest (22 juni 1883). Partijen maken de afspraak dat één hunnen - in regel is dat de vrouw - een echtscheidingsvordering zal instellen tegen de andere - in de regel dus de man - op grond van door deze gepleegd overspel en dat deze dit zal erkennen. Werd het erkende overspel niet gepleegd, dan is desondanks door deze zogenaamde «grote leugen» overspel bewezen en moet, volgens het vermelde arrest, de rechter de eis tot echtscheiding toewijzen. De zaak wordt zelfs nog eenvoudiger. Immers diegene die voor de rechter gedaagd wordt en niet verschijnt (dit wil zeggen zich niet door een prokureur laat vertegenwoordigen), wordt geacht de stellingen van de eiser te erkennen. De ene echtgenoot stelt overspel van de andere vast en deze laatste verschijnt eenvoudig niet. Daardoor komt het overspel automatisch vast te staan en de rechter wijst de vordering toe. Tegen een dergelijk vonnis kan de gedaagde nog in verzet komen, maar wanneer hij een verklaring ondertekent dat hij in het vonnis berust, vervalt de verzettermijn en kan de echtscheiding zeer snel haar beslag krijgen. Dit zijn echtscheidingen die zich in zes à zeven weken, soms nog korter, voltrekken.

Indien het door de gedaagde erkende overspel in feite niet werd gepleegd, wordt hem meestal door de eiser een zogenaamde tegenbrief of contre-lettre afgegeven, waarbij wordt verklaard dat het overspel weliswaar werd bekend, doch in werkelijkheid door de gedaagde niet werd gepleegd.

Dit is dus een verkapte vorm van echtscheiding door onderlinge toestemming, die bovendien nog zeer snel werkt (15). Toch is deze oplossing niet zonder meer bevredigend. Ten eerste omdat ze in werkelijkheid tegen de eigenlijke bedoeling van de wetgever ingaat, maar dit is niet het voornaamste punt. Er is hier geen schuld of ten minste heeft de ene partner niet

(14) De wet maakt in zaken van echtscheiding geen uitzondering op de algemene regel dat de gerechtelijke bekentenis volledig bewijs oplevert tegen degene die haar heeft afgelegd. (H.R., 23 december 1943, *N.J.*, 1944, 141).

(15) Een juridisch meer korrekte vorm is de omzetting van een scheiding van tafel en bed - eventueel op onderling verzoek - in echtscheiding na vijf jaar. (art. 150 B.W.)

meer schuld dan de andere en toch moet men het erover eens worden dat een van beiden de schuld op zich neemt. Hieraan zit onvermijdelijk de vraag verbonden welke der echtgenoten onderhoudsplichtig zal worden voor de ander. Dit komt neer op de schuldige echtgenoot en men kan niet rechtsgeldig voor altijd afstand doen van recht op alimentatie. Het «de schuld op zich nemen» heeft dus tot gevolg dat men zolang de ander leeft, de kans loopt tot een bijdrage in diens onderhoud te worden verplicht.

Van de andere kant mag ook wel terloops opgemerkt worden dat de naam «grote leugen» zelf een grove leugen is. In Nederlandse rechtskringen is men het erover eens dat zo ongeveer in een tachtig procent van de «grote leugen» gevallen werkelijk overspel gepleegd werd. Maar het bestaan van deze oplossing is voor deze tachtig procent een prachtige dekmantel.

15. Als algemeen besluit kunnen we wel stellen dat het Belgisch stelsel, voor zover het de gronden betreft, toch heel wat verder staat dan het Nederlandse en dat zich hier een verandering opdringt, meer nog dan bij ons. De Nederlandse regels zijn strikter omlijnd en laten minder plaats voor ruime interpretatie. Het is daarom wel interessant nog even in te gaan op het nieuwe Wetsontwerp.

Afd. 2. HET NIEUWE WETSONTWERP OVER ECHTSCHIEDING

16. Welke zijn de uitgangspunten van het wetsontwerp van Minister Polak?

Het huwelijk is een echtelijke levensgemeenschap. Dassen gaat er bijgevolg van uit dat het huwelijk in feite al bestaat op het ogenblik dat die specifieke intermenselijke relatie aanvangt (16). Door het burgerlijk huwelijk wordt die verhouding enkel formeel bevestigd met alle burgerrechtelijke gevolgen vandien. Op grond van deze gedachte besluit hij dat de wetgever zich schuldig zou maken aan ernstig machtsmisbruik, indien hij zonder gegronde reden de mogelijkheid om uit de echt te scheiden zou uitsluiten of nodeloos bemoeilijken.

Bij het opstellen van het ontwerp is men ervan uitgegaan dat er moet gestreefd worden naar een wetgeving die de waarde van het huwelijk bovenaan stelt en die aan de bevordering van het herstel van de goede echtelijke verhoudingen ook tijdens de echtscheidingsprocedure zo goed mogelijke kansen biedt. Anderzijds moet die wetgeving ook de mogelijkheid bieden tot ontbinding van het huwelijk wanneer dat volledig schipbreuk heeft geleden en herstel van een goede verhouding tussen de echtgenoten redelijkerwijs niet meer mag verwacht worden.

(16) DASSEN J.M.H., De herziening van het echtscheidingsrecht, *N.J.B.*, 1969, 13 september 1969, nr. 30.

17. In vogelvlucht zien de hoofdlijnen van het ontwerp er als volgt uit (17) :

Duurzame ontwrichting van het huwelijk is de enige grond zowel voor de echtscheiding als voor de scheiding van tafel en bed.

Echtscheiding kan als regel eerst worden uitgesproken na een procedure van één jaar en nadat het huwelijk tenminste twee jaar heeft geduurd.

Echtscheiding en scheiding van tafel en bed worden ingeleid door een verzoekschrift in plaats van door een dagvaarding.

Een verzoek kan zowel door beide echtgenoten samen als door één van beiden worden ingediend.

Bij tweezijdig verzoek tot echtscheiding wordt deze uitgesproken, indien de echtgenoten één jaar lang in hun verzoek volharden.

Een eenzijdig verzoek tot echtscheiding of tot scheiding van tafel en bed wordt afgewezen, wanneer de andere echtgenoot de ontwrichting ontkent en de verzoeker er niet in slaagt die te bewijzen.

Een eenzijdig verzoek tot echtscheiding wordt ook afgewezen wanneer de duurzame ontwrichting in overwegende mate te wijten is aan de verzoeker en de andere echtgenoot zich daarom niet bij de echtscheiding wil neerleggen. Dit verweer kan niet worden opgeworpen tegen een verzoek om scheiding van tafel en bed.

Na de scheiding van tafel en bed kan een huwelijk ontbonden worden op gezamenlijk verzoek na één jaar, op eenzijdig verzoek na vijf jaar.

De verplichting om na echtscheiding of scheiding van tafel en bed te voorzien in het levensonderhoud van de andere echtgenoot, wordt losgekoppeld van de vraag wie schuldig is aan de scheiding.

18. De huidige gronden vervallen. In plaats daarvan nog één enkele grond: de duurzame ontwrichting van het huwelijk, hetgeen door één van beide echtgenoten of door beide echtgenoten samen kan voorgesteld worden. Stellen zij samen de ontwrichting vast, dan zullen zij bij het stellen dat hun huwelijk duurzaam is ontwricht tegelijkertijd moeten zeggen hoe zij zich de voogdij over hun kinderen en hun onderlinge financiële betrekkingen voor de toekomst voorstellen.

Bij het vaststellen van de duurzame ontwrichting oordeelt de rechter over de bestaande toestand, waarvan hij in de regel niet verplicht is de oorzaak te onderzoeken. Die oorzaak kan volgens het ontwerp slechts in het geding komen bij een eenzijdig verzoek tot echtscheiding, wanneer de andere echtgenoot zich niet daarbij neerlegt, maar de ontwrichting ontkent of stelt dat de verzoeker de ontwrichting in overwegende mate heeft veroorzaakt. In deze gevallen kan het verzoek worden afgewezen.

Voor de vorm van de procedure is het verzoekschrift gekozen. Deze rechtsprocedure geeft namelijk aan de rechter een minder lijdelijke rol dan de dagvaardingsprocedure. Doordat ook wordt bepaald dat de echtscheiding in regel pas één jaar na het indienen van het verzoekschrift kan worden uitgesproken, heeft de rechter de gelegenheid een gunstig ogenblik af te wachten

(17) Herziening echtscheidingsrecht, Ontwerp van Wet, *N.J.B.*, 1969, nr. 29.

voor eventuele verzoeningspogingen, nadat hij een volledig beeld van de gezinsverhoudingen heeft verkregen.

Ook wat betreft de alimentatieplicht voorziet het ontwerp een belangrijke nieuwigheid. Niet langer wordt de schuld als maatstaf genomen, maar wel de behoefte daartoe. De partijen kunnen overeenkomen waarin het onderhoud zal bestaan en dit voor of na het echtscheidingsvonnis. Zij kunnen hierbij bedingen dat dit niet bij een rechterlijke uitspraak kan worden gewijzigd. De rechter kan in zo een geval alleen in onvoorziene omstandigheden tot verandering van de alimentatie overgaan.

19. Een enkele grond: de duurzame ontwrichting van het huwelijk. Of een feit een voldoende grond zal zijn, zal dus uitsluitend van het oordeel van de rechter afhangen. Is dit niet een direkte aanfluiting van het wezen van het monogame huwelijk (18)? De grofste schending van de grondslag van het huwelijk, de huwelijksrouw, sluit noodzakelijk en onvoorwaardelijk de wettelijke erkenning in van het natuurlijke en onaantasbare recht van de beledigde echtgenoot om in geval van echtbreuk zelf te beslissen of hij uit dien hoofde zijn huwelijk zal doen ontbinden. Neem bijvoorbeeld overspel: het zal niet langer een afdoende grond tot echtscheiding zijn. De benadeelde echtgenoot vraagt echtscheiding. De overspelige ontkent ontwrichting. Quid, indien de benadeelde partij toch blijft volhouden in zijn eis en werkelijk echtscheiding wil? Dan zal hij zes jaar geduld moeten oefenen. Hij kan dan eerst scheiding van tafel en bed vorderen en na vijf jaar in die wankele toestand geleefd te hebben, echtscheiding bekomen.

Hier komen we dan bij een zeer onlogische stellingname van het eenzijdige verzoek. De ene echtgenoot stelt de ontwrichting vast en de andere ontkent. Is deze onenigheid al niet het direkte bewijs van ontwrichting? Beide echtgenoten zijn het er grondig over oneens dat ze nog verder moeten samenleven.

Waarom ook die wachttijd van één jaar? Is het niet zo dat beide echtgenoten vanaf het ogenblik dat zij het verzoek tot echtscheiding indienen het erover eens zijn dat verzoening verder onmogelijk is? De rechter is bovendien niet eens verplicht de mogelijkheid tot verzoening te onderzoeken. Het ware misschien beter die wachttijd van één jaar te schrappen en de echtgenoten te verplichten naar een gespecialiseerd echtscheidingsbureau te gaan alvorens het verzoek in te dienen. Deze bureaus zouden dan eventueel door de rechtbanken gepatroneerd kunnen worden. Zij zouden ook de personen bij uitstek zijn om werkelijke ontwrichting vast te stellen. Bovendien zou deze maatregel schadelijke gevolgen, zoals bijvoorbeeld concubinen, onwettige geboorten en nadelige spanningen tussen de partijen kunnen voorkomen.

Het nieuwe wetsontwerp kent tenslotte evenmin als de bestaande wetgeving een bijzondere regeling voor echtscheiding in geval van geestesstoornis van een der echtgenoten.

(18) DASSEN J.M.H., *o.c.*

20. Als besluit mogen we stellen dat het ontwerp nog verre van volledig is en nog heel wat aanpassingen en aanvullingen vergt. Men zou wat de grond betreft, duurzame ontvricting als algemeen principe moeten laten gelden, maar daarnaast nog een aantal andere gronden aangeven. Deze gronden zouden niet van die aard mogen zijn dat zij alléén relevant zouden zijn, maar ze zouden de rechter als leidraad moeten dienen. Zoals het ontwerp er nu uitziet, biedt het te weinig garanties voor de rechtszekerheid en laat het een te grote mogelijkheid open voor een willekeurig oordeel van de rechtbank. Bovendien zal het ook wat de wachttijden betreft op heel wat tegenstand stuiten. We mogen immers niet uit het oog verliezen dat onze Noorderburen met de «grote leugen» aan heel korte procedures gewoon zijn.

Ondanks alle gebreken die men er nog in aantreft, is het ontwerp toch een interessant onderwerp voor discussie en verdient de evolutie ervan onze volledige belangstelling.